

KUFEL (65) *sb m*

kufel (49), **kofel** (16); kufel *Mymer*¹, *RejKup* (3), *ModrzBaz*, *GliczKsiąż* (3), *OrzRozm*, *GórnDworz*, *RejPos*, *WujJud*, *PapPrPan*, *StryjKron* (3), *KochFr* (2), *WerGość* (5), *BielSjem*, *KochPieś* (3), *PudłFr* (4), *BielRozm* (2), *Calep* (4), *GostGosp*, *RybGęśli*, *GrabPospR*, *PowodPr*, *VotSzl*, *KlonWor* (3); kofel *GroicPorz*, *RejWiz* (4), *Prot* (2); kufel: kofel *BielSat* (1 : 1), *RejZwierc* (1 : 6), *BielSpr* (2 : 2).

-f- (53), -ff- (11), -ph- (1).

e *jasne*; kofel z *tekstów nie oznaczających ó*.

sg *N* kufel (17). ◇ *G* kufla (11). ◇ *A* kufel (12). ◇ *I* kufl(e)m (9). ◇ *L* kuflu (9). ◇ *V* kuflu (2). ◇ *pl* *N* kufle (1). ◇ *A* kufle (1). ◇ *I* kuflmi (2) *RejWiz*, *RejPos*, kuflami (1) *PudłFr*.

Sł stp brak, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

Naczynie z jednym uchem do picia wina lub piwa; capedo, poterium, tina Calep; cissybion, obba Cn (65) : GliczKsiąż B8v; RejWiz 97v, 167, 169; Ieŕli pan zwaycá/ vŕrzytz káždego z árkábuzem okoŕo niego: ieŕli pijánicá/ áliż iuż s kuflmi hárcuiá okoŕo niego: ieŕli myfliwiec/ áliż iuż wŕzyŕcy trábiá v wrot iego. RejPos 245v; BielSat C4; Bo zac tám będzie iákíe ochędoŕtwo v thákíego páná/ kofel brudny/ garnek o iednym vchu/ w oknie wiechcie RejZwierc 61 v [idem WerGość], 3v, 24; StryjKron 160; NIedbałem nigdy o złoto/ Alem tylko proŕiŕ o to/ Aby kufel ftaŕ przedemná/ A prziiáciel piiaŕ zemná. KochFr 92; WerGość 235; KochPieś 20, 21; BielRozm 22; Calep 827b, 828b, 1070a.

kufel czego (4): *ktorzy ŕnadż zá koffel piwá á zá parę groŕzy przyŕyęgliby iż Bogá niemáŕz ná niebie GroicPorz z; y wypije mu ná ofiárę kufel piwá wzęby wiáwŕzy á dopiero zá nim wŕzyŕcy pijá. StryjKron 161, 161; WerGość 235.*

W połączeniach szeregowych (2): *RejWiz 167; [urzędnik powinien] opatrzyć czego dom doŕtáteczny potrzebuie: ŕtoŕy/ łáwki/ konwie/ kufle/ fklenice/ lichtarze/ niecki/ korytá/ <ŕ>áŕki/ kubki/ láncuchy ŕelazne/ łóžá/ okoŕo wrot ŕelázá/ y inne ŕtátki domowi potrzebne GostGosp 10.*

W charakterystycznych połączeniach: kufel brudny (2), *ŕmierdzácy* (2); *kufel piastowác* (2).

Wyrażenia: »bukowy [= z drewna bukowego] kufel« (1): *Durneć Złoto nas ŕprzátá: nieczúć byŕo woyny/ Gdy bukowy ná ŕtoŕe ŕtaŕ kuffel nieŕtroyny. RybGęŕli B2.*

»kufel peŕny« (1): *Gdy kufel peŕny w ręku/ á w nim z potrzeb grzanek: Dopiwŕzy go/ zágrayze/ moy dudáŕzku/ w tanek. PudłFr 64.*

»rogaty kufel« (1): *Picarium. Kifernböck. Rogati kuffel. Mymer*¹ 41.

»kufel sosnowy [= z drewna sosnowego]« (1): *Spieŕzyŕz ŕye/ byŕ nie zmieŕzkaŕ [...] kuflá ruŕzyć ŕoŕnowęgo. PudłFr 55.*

»kufel szeroki« (1): *Capedo. Vas in sanctis usitatum a capiendo dictum – Kuffel ŕzeroky. Calep 160a.*

»kufel wydrożony [= ozdobiony, rzeźbiony]« (1): *Miáŕto kŕiáŕ/ poday ty mnie kufel wydrożony/ Winem ŕtárym y ŕmácznym czyŕcie nápeŕniony PudłFr 52.*

Zwroty: peryfr. »w kofel náględac« = pić (1): *Bo będzie drugi wolaŕ gdzie w cieniu pod dębem leżeć/ áŕbo w kofel náględac RejZwierc 113.*

»na kufel, kufla patrzyć« (1 : 1): *GliczKsiąż L8v; ci ktorzy kuflá pátrzá/ y koŕácye ŕpráwuiá/ będá wyniŕzczeni [quia vacantes potibus et dantes symbola consumentur Vulg Prov 23/21]. WerGość 215.*

»kufla ruszyć« (1): *PudłFr* 55 *cf* »kufel sosnowy«.

»siedzieć przy kuflu, około kufla, z kuflem« = *spędzać czas na pijaństwie* [szyk zmienny] (1 : 1 : 1): *GliczKsiąż* G7; *BielSpr* 37; *Vpominam* też ciebie co fię boiż Woyny [...] Twoiá to rzecz podobno z Koflem w Kárczmie liedzieć *Prot* C3v.

»w głębokim koflu topić [kogo]« = *częstować dużą ilością trunku* (1): Ale rádżę z tym Gosćiem ábyscie mniey pili/ Zebyscie go w głębokim Koflu nie topili. *Prot* C3v.

Wyrażenie przyimkowe: »pod kuflem« (1): ktorego żołnierze w nocy w wielki Piątek/ nie w Kościele pod Krzyżem/ ále w nierządym domie pod kuflem záftáli *WujJud* 262v.

Personifikacja (1): podiác tak wielkie męki dobrowolnie y ciężkości muśiż/ y dla páná kuflá/ Bogá ftworzycielá fwego/ zdrowie/ y pieniądze ftrácić? *WerGośc* 227.

Żart. o dużym naczyniu gospodarskim z trzema uszami (1):

Wyrażenie: »z trzemi uchy kufel« (1): Wey ze mego wielebnika Naboznego fpowiednika. Gdzies to ftrzęmy vchy kuffel Wnet by gy tu domnie wypyl. *RejKup* h4v.

W przen (3) :

Zwroty: »kufel biega po stołom« = *krąży kufel napelñiony trunkiem* (1): Lecż dziefieifzem apoftołom Gdy kufel biega poftołom *RejKup* o6v.

»kuflem dokazywać« = *pić trunki* (1): Skoro trochę podroście kuflem dokázuie *BielSjem* 21.

»kofla dopaść« (1): Ale nic náż pewnie o tych początkoch nie myfli/ kiloby gdzie znowu koflá dopadł. *RejZwierc* 134.

Przen (21) :

a) *Picie trunków, pijaństwo* (19) : *RejKup* h6; *OrzRozm* H2v; Mamy w kfięgach iz Cimonowi to przyczytano/ iáko by go niemiał kufel mierzić *GórnDworz* Ee6; *BielSat* C4v; y kufel nie záiac/ wierz mi iz cie doczeka áż s przeieždżki przyiedziefsz. *RejZwierc* 113, 26v; *PaprPan* I4v; Kto się chce bić/ obuy zbroię/ Ia przy kuflu przedsię ftoię: Bo tak mnam/ iz vpitym Lepiéy leżeć/ niż zábitym. *KochFr* 93; *WerGośc* 261; *PudłFr* 55; *BielRozm* 22; Y może rzec z Prorokiem: *Vt iniqué agerent laborauerunt*: Bo nierobiłby drugi/ iednoż ná kufel nieftawa. *PowodPr* 74; *VotSzl* C3.

Zwroty: »kuflami głowę dręczyć« = *upijać się* (1): TY/ gdzie Rzeczpoftolitą bez litości męczą/ A kuflami vftáwnie głowę łobie dręczą/ Spiefzyfz fye *PudłFr* 55.

»kuflem [kogo] pokonać« = *doprowadzić do upicia się kogoś* (1): Gdy gofpodarz obżercá/ kuflem go [gość] pokona: Iuż tám cnotá domowa będzie przewierniona. *KlonWor* 59.

»na kuflu noce trawić« (1): ná koftkách y kuflu długie nocy trawią *ModrzBaz* 42v.

»kuflem się tytułować« = *mieć pijaństwo jako jedyny tytuł do chwały* (1): [trudno] ftan rycerfki rycerftwem názwáć/ bo fię teraz duze [!] rolą Gdańfkim y handlem á boday nie kuflem/ po wiefzzy części tytułue *GrabPospR* Nv.

Szeregi: »po biesiadach, przy kuflu« (1): iedno domá proznuiąc z myfliftwem fie obieráiac/ pijąc/ graiac/ ieżdżąc/ po biefiádach/ przy kuflu męftwá dokázuiać *BielSpr* 25v.

»kufel, (albo) karta« (3): Koffel/ Kártá/ fpolne zwády wízyftko złe przywodzą. *BielSpr* b2v, b2v; fyn fzláchecki [...] Lepiéy kuflá fwiadómy/ álbo kart piáńnych *KochPieś* 2.

»kostki i kufel« (1): *ModrzBaz* 42v *cf* »na kuflu noce trawić«.

b) *Człowiek pijanica, pijak (2)* : Otoż tobie pianaństwo/ kuflu nieboraku: Przywiodł cię brzuch bezecny do takiego haku. Przedałeś drogą wolność za szklenicę winą *KlonWor* 27.

Wyrażenia »kufel nierobotny« (1): Zápalczywy kołtero/ kuflu nierobotny/ Márnotrawco/ leniwcze/ trądzie nieobrotny/ Vcz się skromnie vbołtwá cierpieć chędogiego *KlonWor* 40.

Synonim: kubek.

Cf **WYDMIKUFEL**

JB